

Institutul pentru
Dezvoltare și
Inițiativă Sociale
"Viitorul"

BULETIN DE POLITICĂ EXTERNĂ AL MOLDOVEI

Numărul 7, Iulie 2010

REGIUNEA MĂRII NEGRE – CONTINUITATE SAU MUTAȚII GEOPOLITICE

Cornel Ciurea

Buletinul de Politică Externă al Moldovei reprezintă o serie de analize scurte, scrise de experți locali și străini, dedicate celor mai importante subiecte de politică externă, dezvoltărilor majore din Marea Neagră, cooperarea cu organizațiile internaționale și a activităților de menținere a păcii din regiune. Buletinul are scopul să creeze o platformă comună pentru discuții între experți, comentatori, oficiali și diplomați care sunt interesați de perspectivele de integrare europeană a Moldovei. Buletinul mai tinde să ofere diplomaților și analiștilor moldoveni o tribună veritabilă pentru dezbaterile celor mai controversate puncte de vedere care ar putea ajuta Moldova să-și găsească mai ușor calea spre UE.

CITIȚI ÎN URMĂTOARELE EDIȚII DESPRE:

**Războiul vinurilor a sosit
în prag - nimic nou pentru
Rusia, doar business**

**Sunt moldovenii care
dețin pașapoarte
românești un pericol
devastator pentru UE?**

Situația geopolitică din Bazinul Mării Negre este în continuă schimbare. „Redescoperită” la începutul secolului XXI de geostrategii euro-atlantici care au văzut în această regiune o zonă ideală pentru tranzitul de hidrocarburi din Marea Caspică și un teren fertil de afirmare a „frontierelor libertății”, dar și un spațiu propice pentru îngrădirea Rusiei, bazinul Mării Negre a ajuns să fie un vulcan geopolitic treptat trezit din semiamorțire. Constituirea acestei regiuni a inclus tranziția de la statutul de „lac sărat” al Rusiei, contrabalanțate de Turcia, la etapa de afirmare a pretențiilor euroatlantice, prin stabilirea unor așa-zise „frontiere a libertății” și ajungând în cele din urmă la o articulare a unei opoziții de blocuri geopolitice. În aceste condiții, Republica Moldova este obligată din nou să oscileze între diverse blocuri cu configurații încă incerte, în situația în care rivalitățile geopolitice se întesesc, iar zona Mării Negre devine, dintr-o regiune „neinteresantă” și un ipotetic „tărâm al cooperării”, un teren de lupte cu final nedeterminat.

Rivalitățile geopolitice din bazinul Mării Negre

Afirmarea euroatlantismului în regiunea Mării Negre a creat la un moment dat iluzia unei disponibilități totale a statelor membre din așa-numita Regiune Extinsă a Mării Negre (Rusia, Turcia, Ucraina, România, Bulgaria, Moldova, Azerbaidjan, Armenia și Georgia) de a coopera și de a realiza proiecte comune (cu excepția Rusiei). Dînd start unui optimism excesiv, articolul mult-citat din 2004 al lui Ronald D. Asmus și Bruce P. Jackson „Marea Neagră și Frontierele Libertății” a trasat principalele linii de convergență ale statelor limitrofe, dar și interesul Occidentului în crearea unui spațiu unitar după o perioadă lungă de neglijare a zonei. O serie de organizații interstatale, precum GUAM și Comunitatea pentru Opțiunea Democratică au ilustrat voința afișată a mai multor state din regiune (precum Georgia și Ucraina) de transformare a acestui spațiu într-un teritoriu al stabilității și securității, fiind un fel de anticameră al NATO și UE. “Revoluțiile colorate” din Georgia și Ucraina, dar și schimbarea cursului de politică externă în Moldova după alegerile din aprilie 2005 au venit să confirme această tendință, dînd senzația că democratizarea spațiului reprezintă un proces ireversibil, iar puterile continentale, în frunte cu Rusia, nu au altă cale decît cea de abdicare și de renunțare la strategia lor tradițională de a se opune Vestului.

Perioada de convergență a durat însă destul de puțin. Începînd cu 2006, Rusia a dat de înțeles că alunecarea statelor din Bazinul Mării Negre spre euroatlantism nu va fi tolerată, impunînd sancțiuni economice Georgiei și Republicii Moldova. Summitul NATO de la București din aprilie 2008 a fost și el un indiciu al ezitării statelor-membre de a încorpora Georgia și Ucraina în Alianță, iar războiul dintre Rusia și Georgia din august 2008 și venirea lui Ianukovici la putere în Ucraina în 2010 au marcat pulverizarea definitivă a optimismului euroatlantic și revenirea la politica rivalităților în regiune. Acest trend a fost întărit de Turcia, care promovează o politică din ce în ce mai continentalistă, ea detașîndu-se treptat de NATO și afișînd veleități panturcice, dorind să joace pe cont propriu, în special, în Caucazul de Sud, unde interesele ei ar putea să fie tratate cu înțelegere de către o Rusie dornică de menținere a monopolului asupra exportului de hidrocarburi spre Vest (Rusia fiind preocupată mai mult de Azerbaidjan, aliatul firesc al Turciei, iar Turcia țintind mai ales relația sa cu Armenia – aliatul Rusiei).

Recentele evoluții din regiune confirmă procesul de reconfigurare a regiunii Mării Negre, care pierde trăsăturile modelului „Vestul contra Rusiei”, fără a ajunge încă la modelul bipolarismului „Puteri continentale (Rusia, Turcia, Ucraina) versus Puteri maritime”. Mai multe state riverane (Bulgaria, Ucraina, România, Moldova) se comportă nevrotic, oscilînd între diverși poli de putere. Membra NATO Bulgaria, de exemplu, după ce a renunțat în luna iunie să participe împreună cu Rusia în două proiecte energetice comune – conducta South Stream și centrala nucleară de la Belene – a revenit asupra deciziei sale în luna iulie, fapt ce a produs iritare la Washington, care dorește cu orice preț diversificarea surselor de energie. În aceeași perioadă, România, un alt stat membru NATO, era dispu-

să să înlocuiască Bulgaria, în realizarea proiectului Soth Stream, considerat concurent al proiectului UE Nabucco, favorizat și de SUA.

O altă inițiativă devenită vizibilă la sfârșitul lunii iunie vizează crearea unei alianțe militare la Marea Neagră care ar include Rusia, Turcia și Ucraina. Această Alianță, încă în devenire, ar putea comporta câteva trăsături ce ar recomanda-o drept o forță continentală orientată să oprească expansiunea euroatlantică – limitează rolul României și Bulgariei (membri NATO) la Marea Neagră, scoate definitiv Ucraina de sub tutela Washingtonului, decupează Turcia din angrenajul NATO, întărește Rusia în raport cu SUA și UE.

Astfel, vedem că interacțiunile geopolitice din regiunea Mării Negre nu se aliniază în concordanță cu niște linii de fractură prestabilite, aceleași state putînd să se găsească în diverse situații pe părți diferite ale baricadei. Acest fapt sporește gradul de imprevizibilitate al regiunii Mării Negre, transformînd-o într-o regiune de „pericol seismic”.

Republica Moldova și geopolitica Mării Negre

Chiar dacă uneori inflamată de morbul ideologic (mai ales, în raport cu România și GUAM), Republica Moldova a preferat să desfășoare o politică externă multivectorială, marcată, însă, de basculări derutante, comportîndu-se de o manieră similară celei ale altori actori politici. Perioada 2004-2006 a fost caracterizată de o reorientare mai pronunțată spre vectorul euroatlantic, aici încadrîndu-se atît întîlnirile de legitimare electorală ale lui Voronin cu Iușenko, Băsescu și Saakașvili, cît și găzduirea Summitului GUAM la Chișinău, în care s-a dorit reanimarea organizației. Ulterior, guvernarea comunistă a preferat să vireze spre Est, declanșînd un război ideologic cu România și adoptînd tactica absentării de la Summiturile GUAM. Poziționarea Republicii Moldova în regiunea Mării Negre este condiționată totuși de cele mai multe ori de imperativul supraviețurii ei ca stat.

Neavînd pretenția jucării unui rol de lider regional secundar, precum lasă uneori să înțeleagă despre propriul comportament România, Ucraina sau Bulgaria, Moldova este prinsă în menghina intereselor contradictorii ale vecinilor săi de la est și de la vest. În pofida normalizării relațiilor cu România, Moldova este obligată să promoveze o politică externă prudentă în raport cu vecinul său din vest, fiind obligată să ia în calcul avertizările legate de ideile panromânismului. Marco Papic de la Stratfor și Sabina Fati de la România Liberă au sugerat recent interesul pe care l-ar putea avea România de a negocia cu Rusia în schimbul unor favoruri economice încorporarea Moldovei fără Transnistria. De asemenea, membrul Comitetului pentru Politică Externă din Rada Supremă a Ucrainei, Alexei Logvinenko, admitea pe 14 iulie posibilitatea trecerii Republicii Moldova sub protectoratul României, fapt ce ar putea determina, în opinia deputatului, deteriorarea relației dintre Ucraina și România. Aceeași idee a fost susținută anterior de politologul rus Alexei

Kuzimin. Aceste temeri sînt oarecum exacerbate de așa-numita „politică istorică”, bazată pe utilizarea masivă a simbolurilor naționale, promovată în ultimul timp la Chișinău de către Partidul Liberal.

În sens invers, Republica Moldova este obligată să fie prudentă și față de unele demersuri ale Kievului în raport cu regiunea transnistreană. Declarația comună făcută de Medvedev și Ianukovici pe data de 17 mai a fost recepționată cu multă răceală de elita politică moldovenească, ea fiind deranjată de apropierea pozițiilor Ucrainei și Rusiei în problematica transnistreană în afara formatului 5+2. De asemenea, multe valuri au stîrnit declarația șefului Comitetului pentru relații externe a Radei Supreme de la Kiev, Oleg Bilorus, care s-a referit la o posibilă înțelegere secretă dintre Dmitri Medvedev și Victor Ianukovici, potrivit căreia nerecunoscuta republică transnistreană ar putea intra în componența Ucrainei, Moldova revenind în sfera de influență a Rusiei. Chiar dacă dezavuat de guvernul de la Kiev, acest subiect reprezintă o temă mai veche de reaşezare geopolitică în regiunea Mării Negre.

Concluzii

În regiunea Mării Negre observăm o re poziționare a principalilor actori politici, țările vecine cu Moldova – Ucraina și România, renunțînd în ultimul timp de a se alinia orbește la politica blocurilor geopolitice, preferînd demersuri mai subtile și urmărind cu mai multă insistență propriile interese naționale. În aceste condiții, Republica Moldova este impusă să mențină un dialog cît se poate de pașnic și cooperant cu vecinii săi, fiind în același timp interesată de a nu permite o apropiere prea mare de ei. O apropiere prea mare de România ar putea să însemne, în opinia mai multor analiști, diluarea rațiunii de a fi a Republicii Moldova ca stat, servind în același timp drept un factor de iritare a Ucrainei și, posibil, Rusiei, iar o politică nearticulată în raport cu Ucraina ar putea să conducă la dificultăți pentru eforturile Republicii Moldova de reintegrare a statului și ar pune în pericol echilibrul etnic și identitar din interiorul țării. Prinsă în capcana acestor jocuri geopolitice, Republica Moldova trebuie să urmărească o „depășire” a cadrului îngust și învolburat al regiunii Mării Negre, promovînd cu insistență aderarea la Uniunea Europeană ca o strategie de anulare a problemelor regionale.

Această publicație a fost elaborată de IDIS „Viitorul” cu sprijinul financiar al Fundației Soros – Moldova și al the National Endowment for Democracy. Opiniile exprimate în această publicație reflectă poziția autorilor/autorului și nu reprezintă în mod neapărat punctul de vedere al instituțiilor finanțatoare.